

Çində "İlin ən yaxşı xarici müəllimi" seçilmiş azərbaycanlı

Oruc MUSTAFAYEV

Hər dəfə azərbaycanlı gənclərin dünyanın ayrı-ayrı ölkələrindən xoş soragını aldığca ürəyimizi fəxarət hissi bürüyür. Onların nailiyyətlərinə sevinir, onlarla qürurlanır, uğurlarını oxucularımızla bölüşməyə çalışırıq. Onlardan biri də Çin Xalq Respublikasında "İlin ən yaxşı xarici müəllimi" adına layiq görülən Pekin Xarici Dillər Universitetinin gənc müəllimi, adçəkən ali təhsil müəssisəsinin Azərbaycan Dili kafedrasına başçılıq edən filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aqşin Əliyevdir. Aqşin müəllimlə söhbətimizə də elə onun ən yaxşı cənəbi müəllim adına layiq görülməsi ilə körpü salırıq.

Aqşin Əliyev: "Hazırda məni düşündürən ən vacib məsələ Pekin Xarici Dillər Universitetində Azərbaycan Mərkəzinin yaradılmasıdır"

- Çində ilin ən yaxşı xarici müəllimi seçilməyiniz münasibətlə sizə təbrik edirik. Bu barədə məlumat verməyinizi xahiş edirik. Seçim necə aparılır və kimlər bu adna layiq görülür?

- İlk növbədə, diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. İnkişaf etmiş ölkələrə xas xüsusiyyətlərdən biri də odur ki, bu ölkələrdə insan kapitalı inkişafın əsas hərəkətverici qüvvəsi rolunu oynayır. Bu baxımdan, daxili insan kapitalı tələblərə tam cavab vermədiyi halda dövlət xaricdən mütəxəssislər cəlb edir. Xarici mütəxəssislərin cəlb olunması üçün Çinin xüsusi proqramları var. Çində pedaqoji və elmi sahədə minlərlə xarici mütəxəssis, alim və pedaqoqlar çalışır, onlar ölkədə elmi, təhsil və sosial-iqtisadi inkişafa mühüm töhfələr verməkdədir. Çin kimi dünyanın ikinci ən böyük iqtisadiyyatına malik ölkə üçün bu, olduqca zəruridir. Müxtəlif sahələrdə, eləcə də elmi-pedaqoji istiqamətdə fəaliyyət göstərən mütəxəssislər üçün mükafatlar müəyyən edilmişdir. 2011-ci ildə təsis edilən mükafatın məqsədi xaricdən daha güclü kadrların cəlb olunması, Çinlə müvafiq ölkələr arasında daha güclü elmi, təhsil, mədəni əlaqələrin qurulması, eləcə də Çində elmi-pedaqoji fəaliyyət göstərən gənc alimlərin fəaliyyətinə stimül verməkdir. Mükafat müsabiqə formatında, Çin Elm və Texnologiya Nazirliyinin, Çin Qlobal İstedadlar Mübadiləsi Assosiasiyasının və "Beynəlxalq İstedadlar" jurnalının birgə dəyərləndirməsi əsasında həyata keçirilir. Ən yaxşı xarici müəllim üçün əsas kriteriyalar elm və təhsil sahəsindəki töhfələr, Çin və müəllimin təmsil etdiyi ölkə arasında təhsil, elm və mədəniyyət sahəsində əlaqələrin inkişafındakı xidmətləridir.

- Pekin Xarici Dillər Universitetində Azərbaycan Dili kafedrası yaradılmışdır. Belə bir kafedranın yaradılması hansı zərurətdən irəli gəlir və hansı töhfələrini qeyd edə bilərsiniz?

- Bildiyiniz kimi, 2013-cü ildə Çin tərəfindən "Bir kəmə, bir yol" təşəbbüsü irəli sürüldü. Özündə həm iqtisadi, həm də humanitar islahatları cəmləşdirən bu təşəbbüs Çində xarici dillərin tədrisinin inkişafına güclü tökan verib. Xarici dillərin tədrisi ilə bağlı Çinin öz qarşısına qoyduğu hədəfləri iki qrupa ayırmaq olar: birincisi, Çinin diplomatik münasibətdə olduğu bütün ölkələrin rəsmi dilləri Çinin ali təhsil ocaqlarında tədris olunmalı və öyrənilməlidir. İkincisi, "Bir kəmə, bir yol" üzərində yerləşən ölkələrin dövlət dilləri Çinin ali təhsil ocaqlarında tədris və tədqiq olunmalıdır. Bu gün, demək olar ki, Çin bu hədəfə nail ola bilmir. Xarici dil və mədəniyyətin tədrisi, tədqiqi yükünün əsas hissəsini Pekin Xarici Dillər Universiteti daşıyır. Hazırda bu universitetdə 101 dil tədris olunur ki, bu Çində birinci, dünya xarici dillər universitetləri arasında nadir hadisələrdəndir. Beləliklə "Bir kəmə, bir yol" təşəbbüsü və ya Qədim İpək Yoluunun bərpası Azərbaycan dilinin Çinə səyahətə yol açdı. 2016-cı ildə Azər-

baycan dili kafedrası yaradıldı və 2017-ci il fevralın 28-də Çində ilk dəfə olaraq Azərbaycan dili üçüncü dil kimi tədris olunmağa başladı. 2018-ci ildə Azərbaycan dili ixtisasına qəbul elan edildi və ümumrespublika qəbul imtahanı vasitəsi ilə 10 tələbə bu ixtisasa qəbul olundu. Onlar hazırda ikinci kursda təhsil alırlar. Yuxarıdakı layihələri həyata keçirmək üçün Pekin Xarici Dillər Universiteti məni dəvət edərək bunu özüm üçün şərəfli bir iş hesab etdim və dəvəti qəbul etdim. Hazırda biz Azərbaycan dilinin tədrisi ilə kifayətlənmirik. Qeyd edirəm ki, bir ixtisasa yaratmaq üçün, ilk növbədə, onun maddi-texniki bazasını yaratmaq lazımdır. Tələbə qəbulundakı bir çox işləri həyata keçirdik, standartlara cavab verdiyimiz nəzərə alaraq qəbula icazə verildi. Hazırda kafedrada gördüyümüz təxirəsalınmaz işlər müvafiq dərslərin və lüğətlərin təməllənməsi, tez bir müddətdə çinli müəllim-kadrların yetişdirilməsidir. Hazırda pandemiya şəraitində olmağımıza baxmayaraq, bu proses sürətlə davam edir. Bundan başqa, Azərbaycanın Çindəki səfirliyi, Heydər Əliyev Fondu, AMEA Ədəbiyyat İnstitutu, Xəzər Universiteti və digər təhsil və elm ocaqları, eləcə də dövlət qurumlarının dəstəyi ilə azərbaycanşünaslığın elmi yolla tanınması yönündə elmi məruzələr, sərgilər və digər tədbirlər təşkil etməkdəyik. Buna misal olaraq 2019-cu ildə Pekin Xarici Dillər Universitetində Nasiminin 650 illik yubileyi münasibəti ilə təşkil olunan Azərbaycan dili və ədəbiyyatı sərgisini qeyd etmək istərdim. Azərbaycanın Çindəki Səfirliyi, Heydər Əliyev Fondu və Pekin Xarici Dillər Universiteti Azərbaycan dili kafedrasının birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən sərgi 15 gün davam etdi. Hazırda məni düşündürən ən vacib məsələ Pekin Xarici Dillər Universitetində Azərbaycan Mərkəzinin yaradılmasıdır. Ümid edirəm ki, yaxın vaxtlarda bunun şahidi olacağıq.

- Kafedrada görülən işlər və çinli tələbələr üçün, dilimizə olan maraqları barədə nə deyə bilərsiniz?

- Azərbaycan dili üçüncü dil kimi tədris olunarkən 40-dan çox həvəskar tələbə iki semestr ərzində Azərbaycan dilini öyrəndi. 2018-ci ildə yaradılan Azərbaycan dili ixtisası Çində ilk hadisə idi, bu ixtisasa qəbul olan tələbələr Çinin ilk azərbaycanşünaslarıdır. Məhz bu amil onları gələcəyə daha da ruhlandırır, mövcud olan kadr boşluğunun aradan qaldırılmasında fəal rol oynayacaqlarına inanırlar. Onların məqsədləri müxtəlifdir, kimi diplomat, azərbaycanşünas-tarixçi, mədəniyyətşünas, ədəbiyyatçı, müəllim, kimi tərcüməçi olmaq istəyir. Hansı sahədə yer alacaqlarını gələcək göstərəcək. Mənim üçün bu fərdi emir. Fərdi emir odur ki, gələcəkdə onların harada olmalarından asılı olmayaraq ürəklərində Azərbaycan sevgisiylə Azərbaycanın mövqeyini təmsil etdikləri yerdə müdafiə edə bilsinlər, Çinin kamil azərbaycanşünasları olsunlar. Son məqsəd məhz budur. Dünyada Azər-

baycan dili hər yerdə tədris olunur, daha çox xarici vətəndaş dilimizi bu və ya digər səviyyədə mənimsəyiblər. Amma onları içindən neçə nəfər azərbaycanşünas çıxıb? Pekin Xarici Dillər Universitetində Azərbaycan dili ixtisası üçün dörd illik bakalavr-tədris planı məhz bu məqsədə nail olmaq konsepsiyası üzərində qurulub. Dörd il ərzində Azərbaycan dilini müvafiq aspektlərdən (əsaslar, qrammatika, fonetika, oxu, tərcümə, yazı, dinləmə, danışma və s.) tədris olunması ilə bərabər Azərbaycan tarixi, mədəniyyəti, ədəbiyyatı, dilçiliyi, etnoqrafiyası, müasir

- Hazırda məni düşündürən ən vacib məsələ Pekin Xarici Dillər Universitetində Azərbaycan Mərkəzinin yaradılmasıdır. Ümid edirəm ki, yaxın vaxtlarda bunun şahidi olacağıq.
- 2018-ci ildə yaradılan Azərbaycan dili ixtisası Çində ilk hadisə idi, bu ixtisasa qəbul olan tələbələr Çinin ilk azərbaycanşünaslarıdır.
- Pekin Xarici Dillər Universitetində Azərbaycan dili ixtisası üçün dörd illik bakalavr-tədris planı məhz bu məqsədə nail olmaq konsepsiyası üzərində qurulub.
- Artıq Çində demək olar ki, hər sahəyə uyğun azərbaycanlı mütəxəssis yetişir.
- Çində yaşayan azərbaycanlı alimlər, doktorantlar, tələbələr, qısamüddətli araşdırmaçıları üçün elm və təhsil əlaqələrinin qarşılıqlı inkişaf etdirilməsi üçün tarix boyu görülməmiş bir şərait yaradılıb.
- Bir elm adamı kimi Çində azərbaycanşünaslığın elminin yaradılması və inkişaf etdirilməsi əsas məqsədimdir.

cəmiyyət fənləri də ayrı-ayrılıqda tədris olunur.

Epidemiya dövründə də Azərbaycan dili kafedrası öz fəaliyyətini davam etdirir. Qısa müddət ərzində Çinə-Azərbaycana koronavirus epidemiyasına aid qısa sözlük, pandemiyanın qorunma haqqında qaydalar və video materiallar hazırlayıb cəmiyyətə təqdim etdim.

- Çində azərbaycanlı tələbələrə əlaqələriniz necədir, onların diaspora sahəsində fəaliyyətlərdə iştirakını necə qiymətləndirirsiniz?

- Bir zamanlar mən özüm də Çində tələbə olmuşam, 20 il Çində yaşayıb təhsil almışam, tələbələrə qayğı və problemlərinə yaxından bələdəm. Əksəriyyəti ilə daimi ünsiyyətdəyik. Sevincirici hal odur ki, təxminən 15-20 il öncə məhdud sayda tələbə Çinə dar çərçivədə ixtisasa yiyələnmək üçün gəlirdisə, hazırda tələbələr sayı və yiyələnmək istədikləri ixtisasların əhatə dairəsi dəfələrlə genişlənib. Artıq Çində demək olar ki, hər sahəyə uyğun azərbaycanlı mütəxəssis yetişir. Çində açıq-aşkar diaspor fəaliyyəti göstərməklə bağlı məhdudiyyətlər var. Amma bu o demək deyil ki, mümkün deyil. Müxtəlif formatlar var ki, bunların arasında elmi təşkilat formasında fəaliyyət göstərməyi mən daha məqsəduşğun və

Çin qanunlarına cavab verən hesab edirəm. Hazırda elmi təşkilatlanma prosesi gedir. Amma Çində yaşayan azərbaycanlı gənclər mövcud qanunlar çərçivəsində və yaradılan şəraitə uyğun olaraq aktiv şəkildə fəaliyyət göstərirlər. Gənclərimizin Pekindəki səfirliyimizlə, eləcə də Diaspora üzrə Dövlət Komitəsi ilə sıx təmasları var. Bir faktı qeyd edirəm ki, Çində koronavirus pandemiyasının alovlandığı bir dövrdə Pekindəki səfirlik Çində yaşayan azərbaycanlılarla sıx təmas qurdu. Xüsusilə çətin şəraitdə olan tələbələrə hərtərəfli yardım göstərildi, hamıya məlumdur ki, onlar sağ-salamat vətənə çatdırıldılar. Hazırda tələbələrə rahat edən məqam epidemiya dövründə buraxılmış dərslər, imtahanlar və yarımçıq qalan araşdırmaları ilə bağlı olan problemlərdir. Bu problemləri müzakirə etmək üçün bir neçə gün öncə videokonfrans keçirildi. Səfir tərəfindən Çində mövcud vəziyyət barədə tələbələrə məlumat, tələbələrə maraqlandıran çoxsaylı suallara cavab verildi. Hazırda təhsildə epidemiyadan doğan müvafiq problemlərin həlli ilə bağlı müzakirələr davam edir.

- Siz "Bir kəmə, bir yol" təşəbbüsünü ölkəmiz və təhsil sistemimiz üçün necə qiymətləndirirsiniz?

- Qeyd edirəm ki, "Bir kəmə, bir yol" təşəbbüsü Çini öyrənmək baxımından əvəzədiməz bir imkan yaradır. Mən bu imkanlara iki aspektdən yanaşmaq istərdim. Birinci aspekt, Çində yaşayan azərbaycanlı alimlər, doktorantlar, tələbələr, qısamüddətli araşdırmaçıları üçün elm və

- COVID-19 bəlasının Çin təhsil sistemində təsiri barədə nə deyə bilərsiniz? Ölkə necə çıxır bu problemdən?

- Çində bu cür epidemiyalar bir neçə dəfə baş verib, bunlardan 2003-cü ildə SARS epidemiyasını qeyd etmək olar. Həmin vaxt Şanxayda təhsil alırdım, sosial təcrid və epidemiya zamanı maska taxmaq mədəniyyətini ilk dəfə o zaman öyrəndim. Çin bir növ belə vəziyyətlərə maddi-texniki cəhətdən hazırdır. Amma necə ola bilər ki, dünyanın sayca ən böyük xalqına malik Çin bu epidemiyadan qısa müddətdə minimum zərərle çıxdı, amma daha inkişaf etmiş ölkələr epidemiyanın mənəşəsində qalmaqdadır. Çində 20 il yaşamış biri kimi tam əminliklə deyə bilərəm ki, bunun yeganə səbəbi milyard yarımlıq Çin xalqının epidemiya ilə bağlı qoyulan qaydalara bir nəfər kimi riayət etməsidir. Sosial təcrid, maska taxmaq, ictimai və fərdi dezinfeksiya kimi qaydalara olduqca ciddi yanaşan Çin xalqı müvafiq dövlət komissiyasının irəli sürdüyü bütün tələblərə əməl etdi və nəticə çox qabağındadır. Yanvarın sonlarında 30 milyonluq Pekin şəhərində cəmi 17 nəfər koronavirusa yoluxmuşdu. amma bununla belə küçədə bir nəfər də maskasız adam görmək olmazdı. Daha sonra mən Pekini tərk etdim və bütün ölkədə sosial təcrid elan olundu, epidemiyanın daha çox alovlandığı şəhərlər tamamilə bağlandı. İndi şəhək təhsildəki vəziyyətə. Epidemiya ələ alındığı vaxt Çində tətillər idi. Yeni semestr hər il olduğu kimi fevralın sonu martın əvvəli başlayır. Amma epidemiya səbəbilə Çin hökumətinin qərarı ilə yeni semestrin açılışı təxirə salındı. "Məktəbdən qal, dərslər qalma" şüarı ilə bütün ali və orta məktəblər təhsili virtual olaraq davam etdirdi. Virtual dərslərin həyata keçirilməsi üçün bütün məktəblərin maddi-texniki bazası mövcuddur, odur ki, bu işi həyata keçirmək üçün problem yaşanmadı. Məsələn, Pekin Xarici Dillər Universiteti onlayn dərsləri daha mükəmməl həyata keçirmək üçün beş pul-suz platforma təqdim etdi. Müəllim özünü uyğun platformada yararlanaraq tədrisini davam etdirir. Bundan başqa MO-OC (Açıq kütləvi onlayn dərslər) platformaları, onlayn kitabxanalar, elmi informasiya bazaları, təhsil portallarını xidmətlərini təqdim edir. Bununla həm təhsil və elm işçiləri, həm də tələbə şagirdləri üçün təhsil resurslarından yararlanmaq daha asan oldu. Dərslərimiz lazımı tempdə davam edir, artıq imtahanların vaxtı müəyyən edilib, semestr bitməkdədir. Bununla belə hər bir tələbə öz kuratoruna səhhəti ilə bağlı gündəlik məlumat verir, biz də öz növbəmizdə hər gün hər bir tələbənin səhhəti ilə bağlı universitetə hesabat veririk. Bununla həm davamiyyəti, həm də virusun inkişafı bir növ nəzarət altında saxlanılır. Artıq bir çox şəhərlərdə təhsil bərpa olunub. Epidemiya dövründə təhsilin keyfiyyətinin maksimum yüksək səviyyədə saxlanmaq barədə Çin təhsilinin yüksək inkişafından xəbər verir.

- Çin və Azərbaycan arasında təhsil əlaqələrinin hazırkı vəziyyəti barədə nə deyə bilərsiniz?

- Təhsil münasibətləri deyərək ilk ağla gələn tələbə mübadiləsi olur, amma müasir dünyada təhsilin, elmin, texnologiyanın misilsiz nailiyyətləri fonunda belə bir yanaşmanı məqbul hesab etmirəm. Arzu edirəm ki, Çinlə təhsil əlaqələrinin istifadə edərək Çin təcrübəsini öyrənilib ölkəmizdə tətbiq olunsun. Çinin son illərdə hərtərəfli sürətli inkişafı danılmaz faktıdır. Hesab edirəm ki, bu inkişafın kökündə təhsilin və elmin yanaşı addımlaması hər ikisinin davamlı inkişafına tökan verdi. Belə bir təcrübədən yararlanmaq, sözün əsl mənasında, faydalı olardı. Arzu edirdim ki, təkcə ali məktəblər deyil, orta məktəblər də tədqiqatla cəlb olunsun. Misal üçün Çinin elə orta məktəbləri var ki, onların dərslərlər tərtib

edən mütəxəssislər komandası və hətta nəşriyyatları belə var. İnanıram ki, cənab Prezidentin bir neçə gün öncə imzaladığı Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə Çin Xalq Respublikasının Təhsil Nazirliyi arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Sazişin təsdiq edilməsi barədə formanı iki ölkənin təhsil təmaslarının inkişafına tökan verəcəkdir.

- Gələcəklə bağlı hansı planlarınız var?

- Bir elm adamı kimi Çində azərbaycanşünaslığın elminin yaradılması və inkişaf etdirilməsi əsas məqsədimdir. Bu uzummüddətli bir prosesdir, addım-addım həyata keçirilməlidir. Hazırda Azərbaycan dilinin əsaslarını əks etdirən müvafiq dərslərim artıq hazırdır, yeni Çinə-Azərbaycanca, Azərbaycanca-Çinə orta ölçüli lüğətim tamamlanmaq üzrədir. Bundan əvvəl artıq 4 müxtəlif məqsəddə lüğət kitabını nəşr olunmuşdur. Artıq nüfuzlu jurnallarda bir çox elmi məqalələrim dərc olunub, bu proses davamlı olacaq. Eyni zamanda Azərbaycan mədəniyyəti, təhsili, ədəbiyyatı, etnoqrafiyası ilə bağlı monoqrafiyalar yazılmaq prosesindədir. Bu monoqrafiyaları bir neçə mütəxəssislə birlikdə hazırlayırdıq. Epidemiyadan dərhal sonra, həyat normal vəziyyətə dönməyə kimi Çində ilk Azərbaycanşünaslıq Beynəlxalq Elmi Konfransının keçirilməsi planıdır. Pekin Xarici Dillər Universitetində Azərbaycan Mərkəzinin yaradılması, Azərbaycan ədəbiyyatından seçmə əsərlərin Çin dilinə tərcüməsi və nəşri, Azərbaycan alimlərinin daha münəşir şəkildə Çinə dəvət olunması, mədəniyyət və tariximizə, o cümlədən müasir cəmiyyət quruculuğumuzu əks etdirən sərgilərin, Çində təhsil alan tələbələr üçün tərcümə seminarlarının keçirilməsi, Çində anadan olub yaşayan azərbaycanlı uşaqlar üçün Pekindəki səfirliyimizlə birlikdə həftəsonları məktəbinin təşkili və digər məsələlər qarşısında duran əsas vəzifələrdir. Bir məsələni xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Baxmayaraq ki, son illər Çin və Azərbaycan arasında münasibətlər tarixdə ən yüksək sürətlə inkişaf edir, amma Çində Azərbaycan haqqında məlumat kasadlığı hələ də mövcuddur. Elmi məlumat bazalarında üçüncü mənbələrdən əldə edilmiş məlumatlar yer alıb, bunlar da təəssüflərlərsən ki, çox zaman həqiqəti əks etdirmir. Azərbaycan dili kafedrası olaraq, ən əsas bir Azərbaycan ziyalısı kimi bu elmi məlumat kasadlığını aradan qaldırmaq, Azərbaycan həqiqətlərini öz tərəfimizdən təqdim etmək fəaliyyətimin əsas istiqamətidir. Yuxarıda sadaladığımız layihələr də məhz buna hesablanır. Digər bir məsələ qədim Çin mənbələrində Azərbaycan haqqında tarixi məxəzlərin araşdırılmasıdır. Hər zaman qeyd olunur ki, Azərbaycan Qədim İpək Yolu vasitəsi ilə Çinlə tarixən münasibətdə olub, amma bu barədə dərinləşən heç bir araşdırma aparılmayıb, Çin mənbələrinə heç vaxt istinad olunmayıb. Mən bütün tarixçi alimlərimizi Çin mənbələrini araşdırmağa çağırıram. Bu məsələ ilə bağlı mən Çinin müvafiq elm və təhsil ocaqları ilə əməkdaşlıq edirəm. Arzu edirəm ki, daha çox alimlərimiz bu işə cəlb olunsun. Mən ixtisasca dilçi-çinşünasam. Bu sahədə də aktiv fəaliyyətdəyəm. Təkcə onu qeyd edirəm ki, 2019-cu ilin yay aylarında Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində Çin dilinin onlayn qaydada tədrisi təşəbbüsü irəli sürüldü, nəticədə mütəxəssis kimi dəvət olundum, artıq bir ilə yaxındır ki, Azərbaycan Dillər Universiteti nəzdində Konfutsi İnstitutunun çinli mütəxəssisi ilə birlikdə virtual olaraq Çin dilini tədris edirik. Bununla bərabər Çin ədəbiyyatından klassik əsərlərin Azərbaycan dilinə tərcüməsini, Çin dili və mədəniyyəti ilə bağlı araşdırma işləri həyata keçirirəm.